

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЖУРНАЛІСТИКИ
КАФЕДРА ЖУРНАЛІСТИКИ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Декан факультету _____

(підпис)

(ініціали та прізвище)

« _____ »

2024

ІСТОРІЯ ЖУРНАЛІСТИКИ

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
підготовки бакалавра
очної (денної) та заочної (дистанційної) форм здобуття освіти
спеціальності 061 «Журналістика»
освітньо-професійної програми «Журналістика»

Укладач: Усманова О. В., канд. філол. наук, доцент

Обговорено та ухвалено
на засіданні кафедри журналістики
Протокол №7 від “23” січня 2024 р.
Завідувач кафедри журналістики

(підпис)

Л. В. Чернявська
(ініціали, прізвище)

Ухвалено науково-методичною радою
факультету журналістики
Протокол №6 від “24” січня 2024 р.
Голова науково-методичної ради
факультету журналістики

(підпис)

Н. В. Романюк
(ініціали, прізвище)

Погоджено
Гарант освітньо-професійної програми

(підпис)

Любченко Ю. В.
(ініціали, прізвище)

2024 рік

1. Опис навчальної дисципліни

1	2	3	
Галузь знань, спеціальність, освітня програма рівень вищої освіти	Нормативні показники для планування і розподілу дисципліни на змістові модулі	Характеристика навчальної дисципліни	
		очна (денна) форма здобуття освіти	заочна (дистанційна) форма здобуття освіти
Галузь знань 06 – журналістика	Кількість кредитів – 5	Обов’язкова	
		Цикл професійної підготовки	
Спеціальність 061 Журналістика	Загальна кількість годин – 150	Семестр:	
		2-й	
Освітньо-професійна програма Журналістика	Змістових модулів – 8	Лекції	
		26 год.	8 год.
		Практичні	
Рівень вищої освіти: бакалаврський	Кількість поточних контрольних заходів – 16	26 год.	6 год.
		Самостійна робота	
		98 год.	136 год
		Вид підсумкового семестрового контролю: екзамен	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою вивчення навчальної дисципліни «Історія журналістики» є вивчення основних явищ історії української журналістики, розуміння особливості масово-інформаційної діяльності в кожний конкретний період української історії, ознайомлення з діяльністю провідних українських журналістів і публіцистів, їх творчістю, спрямованою на формування свідомого українського громадянина і побудову української держави.

Основними **завданнями** вивчення дисципліни «Історія журналістики» є:

- ознайомити студентів з історичним розвитком масово-інформаційної діяльності в Україні;

- забезпечити розуміння студентами історичного формування системи органів масової інформації, з яких складається сьогодні журналістика;

- на історичних прикладах домогтися розуміння студентами величезних суєтливих можливостей журналістики, сприйняття цінності мовленого й написаного слова як способу впливу на масову свідомість і формування в її межах цілеспрямованих дискурсів;

- дати розуміння дієвості та ефективності діяльності українських журналістів;

- оволодіти різними способами, підходами до дослідження взаємодії преси, радіо, телебачення, інформаційних агентств;

- поглибити навички аналізу матеріалу в соціально-політичному та історико-культурному контексті, утвердження української ідеї.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен набути таких результатів навчання (знання, уміння тощо) та компетентностей:

Заплановані робочою програмою результати навчання та компетентності	Методи і контрольні заходи
1	2
<p>Програмні компетентності:</p> <p>ЗК04. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.</p> <p>ЗК09. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.</p> <p>ЗК10. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.</p> <p>Результати навчання:</p> <p>ПР08. Виокремлювати у виробничих ситуаціях факти, події, відомості, процеси, про які бракує знань, і розкривати способи та джерела здобування тих знань.</p> <p>ПР09. Оцінювати діяльність колег як носіїв прав і обов'язків членів суспільства, представників громадянського суспільства.</p> <p>ПР10. Оцінювати діяльність колег з точки зору зберігання та примноження суспільних і культурних цінностей і досягнень.</p>	<p>Методи:</p> <p>Словесні методи (лекція, бесіда, робота з підручниками).</p> <p>Практичні методи (дослідні роботи – пошукові завдання).</p> <p>Методи контролю і самоконтролю (усний, письмовий).</p> <p>Самостійно-пошукові методи (індивідуальна робота).</p> <p>Контрольні заходи: творчі завдання; індивідуальне практичне завдання; екзамен.</p>

Міждисциплінарні зв'язки. При викладанні курсу «Історія журналістики» необхідно враховувати його зв'язки з дисципліною «Історія України» та вибірковими дисциплінами, що забезпечує формування компетентності з української і зарубіжної культури.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Зародження та методологічні проблеми історії української журналістики

Проблема періодизації історії української журналістики. Особливості виникнення журналістики в Україні. «Gazette de Leopold» – перша тижнева газета в Україні «Харьковский еженедельник» та його характеристика. Харків як центр розвитку журналістики на території царської України.

Змістовий модуль 2. Харківська журналістика 1810 – 1820-х років

«Харьковский демокрит». Василь Маслович – видавець журналу. Програма часопису. Автори. «Украинский вестник». Загальна характеристика. Рубрики. Наукові матеріали. Значення журналу. «Украинский домовод» – перший у підросійській Україні галузевий журнал. Причини його закриття. «Харьковских известий». Андрій Вербицький як видавець. Структура газети, авторські матеріали. «Украинский журнал». Загальна характеристика. Наукові матеріали в журналі.

Змістовий модуль 3. Українська альманахова журналістика 1830–1840-х років

Харківська школа романтиків і початки її видавничої діяльності. Формування Харківської школи романтиків. Ізмаїл Срезневський та його гурток. Естетична програма

українських романтиків. «Украинский альманах» як утілення цієї програми. Загальна характеристика альманаху «Утренняя звезда». «Руська трійця» та її альманах «Русалка Дністровая». М.Максимович як видавець альманаху «Киевлянин». Загальна характеристика альманаху. Його автори. А.Метлинський як видавець «Южного русского сборника». Загальна характеристика альманаху. Загальна характеристика альманаху Є. Гребінки «Ластівка». Діяльність Г. Квітки у справі організації українського журналу. Значення альманаху. Загальна характеристика альманаху «Сніп». Загальна характеристика альманаху «Молодик».

Змістовий модуль 4. Українська журналістика в Росії за часів «великих реформ». Еміграційна журналістика.

Історія та загальна характеристика видань: «Записки о Южной Руси» та альманаху «Основа» та його роль у розвитку української літератури. Газета Л. Глібова «Черниговский листок». Характеристика, автори. Припинення видання. Історичні умови, що передували Валуєвському циркуляру 1863 року. Зміст документа, його наслідки для розвитку української журналістики. Історичні передумови Емського указу 1876 року. Зміст документа. Переміщення розвитку української журналістики до Галичини. Поняття «еміграція» та «діаспора». Їх особливості та типи. Три хвили української еміграції. Зародження української журналістики на еміграції. Заснування неперіодичних альманахів «Громада». Громадівство в інтерпретації М.Драгоманова. Журнал «Громада», його програма.

Змістовий модуль 5. Москвофільська, народовська та радикальна журналістики

Українство в Австрії: національне питання в імперії та реформаторська діяльність Марії Терезії і Йосифа II. Періодика москвофілів. Офіційні видання австрійського уряду. Банкрутство москвофільства на початку ХХ століття. Головна Руська Рада і створення «Зорі Галицької». Заснова «Слова», джерела фінансування. Матеріали газети, їх автори. Занепад «Слова». Народовство як культурна й суспільно-політична течія. Загальна характеристика журналів «Вечерниці», «Мета» та газет «Нива», «Русалка», «Русь». Заснування журналу «Правда». Періодичність. Редактори. Юліан Романчук як засновник газети «Батьківщина». Матеріали. Авторі. Виникнення газети «Діло». В.Барвінський як перший редактор. Заснування журналу «Зоря». Газета «Буковина» під керівництвом О.-Ю. Федьковича. Народження радикального напрямку в українській суспільно-політичній думці. Від москвофільства до радикалізму – журнал «Друг». М.Павлик та І.Франко в редакції, її арешт та закриття видання. Програма журналу «Громадський друг». Характеристика альманахів «Дзвін» і «Молот». Іван Белей – редактор журналу «Світ». Художня література на шпальтах видання. Журнал «Житє і слово» як трибуна І. Франка. Журнал «Народ». М. Павлик як редактор.

Змістовий модуль 6. Українська журналістика 1900-1917 рр.

Револуція 1905 р. в Росії і українська преса на початку ХХ ст. Маніфест 17 жовтня. Нові правила про друк. Перші спроби дістати дозвіл на видання українських часописів Історія виникнення газети «Громадська думка». Українськомовна газета «Рада»: особливості становлення та функціонування. Історія першого ілюстрованого сатиричного тижневика. Українська преса за межами України в Російській імперії. Преса Західної України під час першої світової війни. Преса полонених українців у таборах Австро-Угорщини і Німеччини. Українська преса доби ЗУНР. Україномовна преса під німецькою окупацією 1941-1944 рр. «Нове Запоріжжя» – тип окупаційного видання 1941-1943 рр. Часопис «Краківські Вісті» 1939-1941 рр.

Змістовий модуль 7. Українська самвидавна преса. Україномовна преса за кордоном

Суспільно-політичні й громадсько-культурні передумови виникнення української самвидавної журналістики. Самвидавна преса та її загальна характеристика. Фінансування самвидавної журналістики. Особливості праці журналістів у самвидавній пресі. «Український вісник» за редакцією В. Чорновола та Л.Шереметьєвої. Періодичні видання політизованих угруповань 1989-90-х рр. «Відроджена» преса 90-х рр. ХХ ст. Масова поява нових видань у суверенній Україні. Журнал «Визвольний шлях». Загальна характеристика.

Зміни в діяльності радіомовлення і телебачення. Загальний стан україномовної преси за кордоном у ХХ та на початку ХХІ ст. Україномовна преса в США, Канаді та Бразилії.

Змістовий модуль 8. Українське радіомовлення. Телебачення. Інтернет.

Радіомовлення України періоду становлення (20-поч.40-х рр.): історія і розвиток, специфіка роботи. Радіомовлення України періоду Другої світової війни. Сучасне радіомовлення: проблеми та перспективи. Телебачення в Україні: історія становлення. Провідні телекомпанії в Україні (аналіз), специфіка роботи тележурналістів. Онлайн-журналістика: історія функціонування. Розвиток Інтернету: нові можливості для медіа. Роль інтернет-журналістики в сучасному медіапросторі.

4. Структура навчальної дисципліни

Змістовий модуль	Усього годин	Аудиторні (контактні) години						Самостійна робота, год		Система накопичення балів		
		Усього годин		Лекційні заняття, год		Практичні заняття, год				Теор. зав-ня, к-ть балів	Практ. зав-ня, к-ть балів	Усього балів
		о/д ф.	з/дист ф.	о/д ф.	з/дист ф.	о/д ф.	з/дист ф.	о/д ф.	з/дист ф.			
1	2	3		4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	15	4	2	2	2	2		11	17	4	3	7
2	15	4	2	2		2	2	11	17	4	4	8
3	15	6	2	2	2	4		9	17	4	4	8
4	15	6	2	4		2	2	9	17	4	4	8
5	15	10	2	6	2	4		5	17	4	4	8
6	15	6		2		4		9	17	4	3	7
7	15	8	2	4	2	4		7	17	4	3	7
8	15	8	2	4		4	2	7	17	4	3	7
Усього за змістові модулі	120	52	14	26		26		68	136	32	28	60
Підсумковий семестровий контроль екзамен	30							30		20	20	40
Загалом		150								100		

5. Теми лекційних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
1	Зародження та методологічні проблеми історії української журналістики	2	2
2	Харківська журналістика 1810-1820-х років	2	
3	Українська альманахова журналістика 1830–1840-х років	2	2
4	Українська журналістика в Росії за часів «великих реформ». Еміграційна журналістика	4	
5	Москвофільська журналістика. Народовська та радикальна журналістики	6	2
6	Українська журналістика 1900-1917 рр.	2	
7	Українська самвидавна преса. Україномовна преса за кордоном	4	2
8	Українське радіомовлення. Телебачення. Інтернет	4	
	Разом	26	8

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
1	Зародження та методологічні проблеми історії української журналістики	2	
2	Харківська журналістика 1810-1820-х років	2	2
3	Українська альманахова журналістика 1830–1840-х років	4	
4	Українська журналістика в Росії за часів «великих реформ». Еміграційна журналістика.	2	2
5	Москвофільська журналістика. Народовська та радикальна журналістики	4	
6	Українська журналістика 1900-1917 рр.	4	
7	Українська самвидавна преса. Україномовна преса за кордоном	4	
8	Українське радіомовлення. Телебачення. Інтернет	4	2
	Разом	26	6

7. Види і зміст поточних контрольних заходів

№ змістового модуля	Вид поточного контрольного заходу	Зміст поточного контрольного заходу	Критерії оцінювання	Усього балів
1	2	3	4	5
1	Теоретичний. Тест 1 за теоретичними питаннями ЗМ 1 в системі Мудл	Навчальний матеріал за ЗМ 1	Кількість запитань – 3 , кожна правильна відповідь оцінюється в 1 бал	3
	Практичне завдання – підготувати відповідь на питання за поданим планом	Робота у групах. Презентація на дошці Jamboard. Запитання до плану: Проблема періодизації історії української журналістики. Особливості виникнення журналістики в Україні. Харків як центр розвитку журналістики на території царської України.	Відповідь на запитання – 3 б. За участь в обговоренні – 1б.	4
Усього за ЗМ 1 контр. заходів	2			7
2	Теоретичний. Тест 2 за теоретичними питаннями ЗМ 2 в системі Мудл	Навчальний матеріал за ЗМ 2	Кількість запитань – 4, кожна правильна відповідь оцінюється в 1 бал	4
	Практичне завдання – підготувати відповідь на питання за поданим планом	Опитування за планом: «Харьковский демокрит». Василь Маслович – видавець журналу. Програма часопису. Автори. «Украинский вестник». Загальна характеристика. Рубрики. Наукові матеріали. Значення журналу. «Украинский домовод» – перший у підросійській Україні галузевий журнал. Причини його закриття. «Харьковских известий». Андрій	Відповідь на запитання – 3 б. За участь в обговоренні – 1б.	4

		Вербицький як видавець. Структура газети, авторські матеріали. «Український журнал». Загальна характеристика. Наукові матеріали в журналі.		
Усього за ЗМ 2 контр. заходів	2			8
3	Теоретичний. Тест 3 за теоретичними питаннями ЗМ 3 в системі Мудл	Навчальний матеріал за ЗМ 3	Кількість запитань – 4, кожна правильна відповідь оцінюється в 1 бал	4
	Практичне завдання – підготувати відповідь на питання за поданим планом	Робота у групах. Кожна група отримує запитання з плану: Харківська школа романтиків і початки її видавничої діяльності. Формування Харківської школи романтиків. Загальна характеристика альманах Є. Гребінки «Ластівка». Діяльність Г. Квітки в справі організації українського журналу. Значення альманаху. Загальна характеристика альманаху «Сніп». Загальна характеристика альманаху «Молодик». Керівник кожної групи на дошці Iambord озвучує та демонструє основні характеристики щодо свого запитання.	Відповідь на запитання – 3 б. За участь в обговоренні – 1б.	4
Усього за ЗМ 3 контр. Заходів	2			8
4	Теоретичний. Тест 4 за теоретичними питаннями ЗМ 4 в системі Мудл	Навчальний матеріал за ЗМ 4	Кількість запитань – 4, кожна правильна відповідь оцінюється в 1 бал	4
	Практичне завдання – підготувати відповідь на питання за поданим планом	Колективне обговорення за планом: Журнал «Основа» та його роль у розвитку української літератури. Газета Л. Глібова «Черниговский листок». Поняття «еміграція» та «діаспора». Їх особливості та типи. Три хвили української еміграції. Зародження української журналістики на еміграції. Заснування неперіодичних альманахів «Громада». Громадівство в інтерпретації М. Драгоманова. Журнал «Громада», його програма.	Відповідь на запитання – 3 б. За участь в обговоренні – 1б.	4

Усього за ЗМ 4 контр. заходів	2			8
5	Теоретичний. Тест 5 за теоретичними питаннями ЗМ 5 в системі Мудл	Навчальний матеріал за ЗМ 5	Кількість запитань – 4, кожна правильна відповідь оцінюється в 1 бал	4
	Практичне завдання – підготувати відповідь на питання за поданим планом	Робота у групах. Кожна із груп отримує запитання і готує міні-презентацію. Запитання до плану: Українство в Австрії: національне питання в імперії та реформаторська діяльність Марії Терезії і Йосифа II. Періодика москвофілів. Офіційні видання австрійського уряду. Головна Руська Рада і створення «Зорі Галицької». Заснова «Слова», джерела фінансування. Матеріали газети, їх автори. Занепад «Слова». Народовство як культурна й суспільно-політична течія. Народження радикального напрямку в українській суспільно-політичній думці. Іван Белей – редактор журналу «Світ». Художня література на шпальтах видання. Журнал «Житє і слово» як трибуна І. Франка. Журнал «Народ». М. Павлик як редактор.	Відповідь на запитання – 3 б. За участь в обговоренні – 1б.	4
Усього за ЗМ 5 контр. заходів	2			8
6	Теоретичний. Тест 6 за теоретичними питаннями ЗМ 6 в системі Мудл	Навчальний матеріал за ЗМ 6	Кількість запитань – 4, кожна правильна відповідь оцінюється в 1 бал	4
	Практичне завдання – підготувати відповідь на питання за поданим планом	Колективне обговорення за планом. Відповіді фіксуємо на платформі Canva. Запитання: Революція 1905 р. в Росії і українська преса на початку ХХ ст. Маніфест 17 жовтня. Нові правила про друк. Перші спроби дістати дозвіл на видання українських часописів Історія виникнення газети «Громадська думка». Українськомовна газета «Рада»: особливості становлення та функціонування. Історія першого	Відповідь на запитання – 2 б. За участь в обговоренні – 1б.	3

		ілюстрованого сатиричного тижневика. Українська преса за межами України в Російській імперії. «Нове Запоріжжя» – тип окупаційного видання 1941-1943 рр. Часопис «Краківські Вісті» 1939-1941 рр.		
Усього за ЗМ 6 контр. заходів	2			7
7	Теоретичний. Тест 7 за теоретичними питаннями ЗМ 7 в системі Мудл	Навчальний матеріал за ЗМ 7	Кількість запитань – 4, кожна правильна відповідь оцінюється в 1 бал	4
	Практичне завдання – підготувати відповідь на питання за поданим планом	Групова дискусія за планом запитань: Особливості праці журналістів у самвидавній пресі. «Український вісник» за редакцією В. Чорновола та Л.Шереметьєвої. Журнал «Визвольний шлях». Загальна характеристика. Зміни в діяльності радіомовлення і телебачення. Загальний стан україномовної преси за кордоном у ХХ та на початку ХХІ ст. Україномовна преса в США, Канаді та Бразилії.	Відповідь на запитання – 2 б. За участь в обговоренні – 1б.	3
Усього за ЗМ 7 контр. заходів	2			7
8	Теоретичний. Тест 8 за теоретичними питаннями ЗМ 8 в системі Мудл	Навчальний матеріал за ЗМ 8	Кількість запитань – 4, кожна правильна відповідь оцінюється в 1 бал	4
	Практичне – підготувати відповідь на питання за поданим планом	Робота у групах: аналіз питань за планом: Радіомовлення України періоду становлення (20-поч.40-х рр.): історія і розвиток, специфіка роботи. Радіомовлення України періоду Другої світової війни. Сучасне радіомовлення: проблеми та перспективи. Телебачення в Україні: історія становлення. Провідні телекомпанії в Україні (аналіз), специфіка роботи тележурналістів. Онлайн-журналістика: історія функціонування. Розвиток Інтернету: нові можливості для медіа.	Відповідь на запитання – 2 б. За участь в обговоренні – 1б.	3

Усього за ЗМ 8 контр. заходів	2			7
Усього за змістові модулі контр. заходів	16			60

8. Підсумковий семестровий контроль

Форма	Види підсумкових контрольних заходів	Зміст підсумкового контрольного заходу	Критерії оцінювання	Усього балів
Екзамен	Теоретичні завдання	Цей вид контролю складається з контрольного тестування – проводиться по завершенню вивчення курсу на вибір викладача: в письмовому або електронному вигляді. Перелік запитань до екзамену поданий у Робочій програмі Розділ 3.	Тест складається із сорока запитань, де 0,5 бала відповідає 1 правильній відповіді на питання.	20
	Індивідуальне практичне завдання	Передбачає творче виконання завдання: Проведіть кількісний контент-аналіз у регіонах країни (на власний вибір). Об'єктом контент-аналізу може бути зміст різних періодичних видань, радіо чи телепередач та онлайн-ЗМІ на актуальні теми.	Студент може отримати до 20 балів, якщо кількісний контент-аналіз змісту містить оперування конкретними одиницями, які дозволяють класифікувати матеріал з необхідною деталізацією (кількість джерел, кількість публікацій, що відповідають заданій тематиці, кількість та частота згадувань об'єкта дослідження, кількість знаків). Обов'язкове створення спеціальних таблиць чи графіків, які це наочно продемонструють. 15 балів виставляється за виконане завдання, але з певними зауваженнями щодо необхідної деталізації. 10 балів виставляється за неповне виконання завдання, шаблонний підхід, неякісне втілення та відсутність графіки чи	20

			таблиці. У тексті наявні мовностилістичні помилки. 5 балів виставляється за часткове виконання завдання: у підрахунку при кількісному контент-аналізі допущені помилки. Аналіз подано у формі тексту, який рясніє помилками.	
Усього за підсумковий семестровий контроль	2			40

9. Рекомендована література

Основна:

1. Горбач Ю., Старовойтенко І. «Рада» – щоденна українська газета Наддніпрянщини. Київ : Темпора, 2021, 1224 с.
2. Дояр Л.В. Книги і періодика України в історичному контексті: 1965-1991 роки. Київ : Ліра-К, 2021. 226 с.
3. Нестеряк Ю. та ін. Від Майдану до майдану. Новітня історія української журналістики (1989-2019). Київ : Академія, 2022. 192 с.
4. Срібняк І. Історія журналістики: виникнення та розвиток новинних мас-медіа в країнах Європи, Азії та Північної Америки (XVII-XX ст.) : підручник. 2-ге вид., перероб. Київ : Міжнародний науково-освітній консорціум імені Люсьєна Февра, 2019. 156 с.
5. Срібняк І. Історія журналістики країн світу (XVII-XX ст.) : підручник. Київ : Київ. ун-т ім. Б.Грінченка, 2020. 264 с.

Додаткова:

1. Андрійчук М. Дискурс з національного питання на сторінках часописів «Праця», «Слово» та «Дзвін». *Поліграфія і видавнича справа*. 2020. №52. С. 36–50.
2. Барабаш У. Стан видавничої справи на Західній Україні кінця XIX – початку XX ст. (на основі діяльності Наукового товариства імені Шевченка). *Поліграфія і видавнича справа*. 2018. №48. С. 3–10.
3. «Більше поту, менше крові»: 7 історій про український самвидав. *Твоє місто*. URL: http://tvoemisto.tv/news/samvydav_81681.html
4. Галич В., Галич О. Не поцінований досі материк української преси і книги в діаспорі: до виходу двох українознавчих монографій професора М. Тимошика. *Українознавство*. 2021. № 2 (79). С. 223 – 233.
5. Зелінська Н., Благовірна Н. «Мова вирішила долю українського відродження» (Українознавчий світогляд як основний чинник формування нової української наукової літератури в XIX – на початку XX ст.). *Поліграфія і видавнича справа*. 2020. № 36. С. 150–156.
6. Кіпіані В. Тарас Чорновіл : «Планка моїм батьком була поставлена настільки високо, що це зашкодило». *Історична правда*. URL: <https://www.istpravda.com.ua/articles/2010/11/8/2831/>
7. Кіпіані В. «Український вісник» з підпілля... *Українська правда*. URL: <https://www.pravda.com.ua/articles/2002/08/21/2990208/>(дата звернення: 20.01.2024).
8. Макарчук О. Епістолярний дискурс Лесі України як джерело до вивчення часопису «Народ» (1890–1895). *Поліграфія і видавнича справа*. 2018. №75. С. 166–173.
9. Николенко Олесь. Історія «Киевского телеграфа» : как в столице 150 лет назад появилось первое независимое медиа. URL: <https://bit.ua/2017/02/kiev-telegraph/>
10. Осташко Т. Буржуй або навіть феодал. *День*. 2018. № 22. С. 9.
11. Салабан Н. Самвидав. *Читомо*. URL: <https://chytomo.com/samvydav-sam-pyshu-sam-drukuiu-sam-poshyriuiu-sam-za-tse-sydzhu-v-tiurmi/>
12. Українська періодика : історія і сучасність : доп. та повідом. дванадцятої Всеукр. наук.-теорет. конф., м. Львів, 30 листопада – 1 грудня 2018 р. / НАН України, ЛННБ України ім. В. Стефаніка, НДІ пресознавства ; гол. ред. М. Романюк. Львів : «Гельветика», 2018. 436 с.
13. Усманова О.В. Історія журналістики : методичні рекомендації до семінарських занять та виконання індивідуального завдання для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра спеціальності «Журналістика» освітньо-професійних програм «Журналістика», «Видавнича справа та редагування», «Реклама та зв'язки з громадськістю». Запоріжжя : ЗНУ, 2021. 55 с.
14. Steve Harrison. Henry Care: Journalism and Numeracy before the Field. *Journalism history*. 2022. Vol. 48, № 2. P. 134-140.

15. Javier Díaz Noci. A history of journalism on the Internet: a state of the art and some methodological trends. *Revista internacional de Historia de la Comunicación*. 2020. 24 November. P. 253-272.

Інформаційні ресурси:

1. Архів української періодики онлайн. URL: <https://libraria.ua/>
2. Електронні газети та журнали. URL: <https://old.library.kr.ua/libworld/gazet.html>